

Gospodarske stvari.

Plug.

Najstarejše, najbolj razširjeno in važno orodje kmetovalčev je plug. Pravijo mu, da je krušni oče. Obžalovati pa je, da večina kmetovalcev večidel iz slabo razumljene varčnosti dober plug še vse premalo obraja, in izbiraje si ga, skoraj jedino in samo na navado in na dober kup ali nizko ceno gleda. Dober plug pa ne more lahko po nizki ceni biti. Če hočemo, da plug svojemu namenu odgovarja, mora biti iz najboljšega materiala, t. j. iz najtrdnjše lesa in iz najboljšega železa pa tudi z največjo natančnostjo izdelan. Izdelava dobrega pluga je toraj težavna in potrebuje toliko umetnosti, da ga kateri si bodi povasni kovač ne zna tako napraviti, da bi zadovoljal vsem potrebam, kakoršne se dan danes po pravici od dobrega pluga terjati morajo.

Odkladnica iz lesa ali železna ravna plug res dela dober kup, ali taki ne zasluži imena „plug“ in se mora skoz in skoz zavreči.

Ako namene, ktere ima plug, preudarimo, nahajamo pred vsem drugim, da so sledeči:

Plug mora zemljo rahljati in pomešati. Površje zemlje mora po oranju kolikor mogoče največje biti, da more zrak, solnce in dež na nje delovati. Z oranjem se mora plevel v zemlji zatreti pa tudi gnoj in seme kolikor mogoče najbolj enakomerno podorati. Plug mora biti trden in trpežen, pri vsem tem pa kolikor mogoče enojen in tako izdelan biti, da se tisti deli, ki se kmalo porabijo, brez težave z novimi nadomestiti dajo. Tudi teža mora biti primerna.

Plug se mora tako dati postaviti, da globoke in široke brazde dela in ne sme biti predrag.

Vsem tem zahtevam odgovarja Hohenheimski plug, kakoršnega izdeluje fabrika Antona Burga na Dunaju, IV. Favoritenstrasse 42. Ta fabrika jemlje za svoje pluge najtrdnjši les in ne porablja litega železa.

Peto ali podsadno lice, kozlič, lemež, odkladnica in črtalo, vse je iz kovanega železa; zadnji trije deli celo iz besemerskega jekla, če kdo hoče. Tako se doseže največja lahkota poleg največje trpežnosti plugov. Skrbjeno je, da se ne zlomi kmalo kaj, in če se že kaj primeri, vsak kovač lahko popravi.

Navadni plugi te sorte orjejo brazdo 9 palcev široko in 6 palcev globoko, po potrebi pa se da širokost na 11 in globčina na 10 palcev povečati. —

So plugi, ki so 115 colnih funtov težki in veljajo po 34 gld. bolj težki so po 124 colnih funtov in po 37 gold. Nadomestovalna črtala so po 2 gl. 50 kr. in iz besemerskega jekla po 3 fl.

Po vsej pravici moremo te pluge svojim bralcem priporočati, tako piše „Prakt. Ldw.“

Mak.

Mak je jednoletna rastlina z vejastim 3, 4 do 6 čevljev visokim steblo, štrilistnatim velikim cvetom, drobnim semenskim zrnjem in z mnogopredalnatno semensko kapico.

Maka je več sort. Prvič, beli mak, ki ima bel cvet in belo seme; drugič, črni mak z rudečim cvetom in črnkastim semenom; in tretjič, modri mak z velikimi sklenjenimi glavicami, modro-rudečim cvetom in modričastim semenom, ki več ko prvi, pa manj ko drugi semena rodi ali več olja daje. Zadnjega večidel tam sejejo, kjer se mak na veliko prideluje. Ta rastlina zasluži kljubu pičlemu pridelku semena pred vsemi drugimi oljnatimi rastlinami prednost. Kajti čas, ki ga potrebuje v popolno dorast, je kratek, se toraj vsakemu setvinemu kolobaru prilega, ne trpi lahko ne po mrazu, ne po suši in prenaša celo mraz viših krajev.

Mak hoče rahlo, globoko prekopano, dobro opleto in močno pognojeno zemljo. More se za vsakim sadom sejati. Mogoče ga je celo kot drugo setev za repo, kapusom ali drugimi okopavnimi sadeži, dalje tudi med žolto korenje sejati. Seje se rano v spomladi meseca marca k večemu do konca aprila. Ali čem preje tem bolje. Seje se na široko in daleč pred se, ter se lahko povlači in potem povalja. Če se v vrste seje, je to še bolje. Če se hoče lepo seme in veliko olja dobiti, se ne sme pregosto sejati. Na eden oral sta 2½ do 3 funti dosti. Dokler še raste, se mora pridno oplevati. Če pregosto stoji, se mora zemlja pretrgati in prekopati in potem mak še dvakrat okopati in kjer je mogoče tudi ogrebsti. Žetev je navadno meseca avgusta. Makova stebila se iz zemlje izrujejo ali pa se mu glavice porežejo, v šopke rahlo povežejo ali pa se mak v velike kopice postavi, da se posuši. Na to se spravi domu in izmlati. Da se pa seme ne stolče, je treba nekoliko slame podložiti. Drugod ga tudi polagajo v skopreznico in glavice, kakor dalječ segajo, prerežejo, seme iztrosijo in s pomočjo sita in posebnega čistilnega mlina izvejejo. Seme se potem na zračnem podu tanko razsuje in večkrat preobrne, dokler da se ves ne posuši. Paziti je treba da ne zaduhti ali celo splesni. Pridelka se na oral poprek 16 do 17 mernikov rajta. Mernik semena tehtja 67 do 80 funtov in da po 18 do 24 celo do 30 funtov olja. Makovo seme se različno rabi in sicer za začimbo jedi pri kuhanih in pečenih rečeh, za zdravilo in za napravljanje olja, ktero je zarad sladkega in dobrega okusa posebno za jedila prav dobro. Prga ali preša, iz katerih se je olje čisto iztisnilo, je za živinsko klajo. Stebla, rebrovje v listju in glavice imajo v sebi neko omamljivo snov in treba je toraj domačo živino varovati, da nič tega ne žre. Najboljše je vse to na ogenj vreči in sožgati. Pepel je dober gnoj. Seme za setev se najbolj hranuje v glavicah, ktere se na podih ali diljah obešajo.

Zoper narejanje vina se dela zdaj posebna postava v državnem zboru. Sprožili so njo večji del Mariborčani, ki so se po nekaterih shodih pokazali kot odločni sovražniki ponarejanja vina ali vinskega čorbarenja. Iz prva so nekateri hoteli, naj se vse tako zvano umetno množenje in popravljanje zlasti p o n a r e j a n j e vina brez grozdja strogo prepove. Ali ta misel ni obveljala. Umetno vinarenje našlo je mnogo zagovornikov. Zato pa so vinogradniški posestniki sklenili prositi vlado in državni zbor, da po postavi pravo, naravno vino nekoliko varuje. Vsaj toliko da bo vsak čorbar primoran ljudem povedati in naznaniti, da toči in prodajo ponarejeno vino; in da se bo imel vsak kazni bati, kateri bo nevedne ljudi sleparil z Bog vedī kako nagodlano čorbo.

In taka postava se resnično zdaj snuje. Umetno vinarenje ne bode prepovedano. Pač pa bo vsakemu krčmarju in vinskemu trgovcu naloženo svojim pivcem in prejemnikom naznaniti, da ima narejeno vino. Drugače bo kaznjen za 200 fl. in še više. In to se nam zdi popolnem prav. Francozi, ki delajo največ umetno sestavljenega vina, imajo ostre postave zoper one, ki svojo umetno vinarenje prekrivajo, tajijo in tako ljudi goljufujejo — ter naravnemu vinu kupcev jemljejo. Vsak, katerega zasledijo, hudo kaznuje v denarjih. Razun tega pa mu še na vrata obesijo za pol leta precej veliko tablico, na katerej se bere: Ta je bil kaznjen, ker je vino ponarejal, p a t o prekrival.

Knaver ali smrekov lubadar (Borkenkäfer) je sicer kakor leča majhen rumeno-rjav brošček, pa vendar eden naj škodlivejših mrčesov, ki je že velike smrekove gozde pokončal. Pred blizo 100 leti je na gorovji Harz na Nemškem uničil 2 milijona smrek. Na Českem se zdaj bojijo za sloviti Česki les ali Šumavo, ki je 27 milj dolga in po 5—12 milj široka. Velik del lesa je že usušen. Po marsikaterih smrekah se nahaja po 80.000 knavrov. Res strahovita nesreča za gozde! Okoli začetka ali srede maja začne knaver rojiti. Potem se vevrta pod smrekovo skorjo. Tukaj si izdolbe in izgrize raven precej dolg rov. Po njem polaga svoja jajčica, včasih po 30, 50 ali 60. Iz teh jajčic izlezejo male ličinke ali bledorumenkasti črviči. Ti črviči se začnejo hitro zajedati v skorjo na desno in levo od starega rova. Na koncu novih rogov, ki so čem dalje tem širji, se črviči spremenijo v bube, iz katerih poznej izlezejo popolni kebrī — knavri. Ti pregrizejo potem skorjo in izletijo. Skorja pa je potem kakor da bi bila z drobnim svincem prestreljena. Navadno si knavri izbirajo le stara, bolehnā, posušena, posebno od vetra podrtā ali posekana drevesa. Ako se pa hudo zaplodijo, potem se lotijo tudi zdravih dreves. Takim drevesom se začnejo igle na vejah rdečiti. Kmalu se popolnem posušijo. Naj gotoviši pomoček zoper knavre je ta, da se vsa suha,

bolehnā, natrta ali posekana drevesa spravijo iz gozda hitrej ko mogoče. Nekateri gospodarji vedó knavra tudi loviti. V ta namen posekajo nalašč nekoliko dreves po svojem gozdu ter njih ležati postijo z vejevjem vred. V taka drevesa se knaver naj rajši naseli. Potem se drevesa spravijo iz gozda ali pa se obelijo. Lub ali skorja se potem z zalego knavrov vred sožgē.

Dobre pečenke skoro zastonj si zdaj začnajo ljudje dobivljati od domačih ali pitovnih zajcev. Pravi se njim tudi: kunci. Iz poročila 51. zbora kmetijske družbe v Gradcu poizvemo, da se reja kuncev tudi po Štajerskem širi. Ravnatelj kmetijske šole v Grottenhofu blizo Gradca redi precej veliko kuncev. Pravil je tudi, da je hasek od teh stvaric znamenit. Meso je okusno ter diši kot pečeni kopuni. Da se kuhati, cvreti in peči. Posebno dobri so kunci, če njih kuharica napravi kot druge zajce, srne itd. Iz pozimskih kožic delajo mehke rokavice, zlasti na Francoskem. Poletne kožice se strižejo. Lot lepe dlake velja 3—4 gld., bolj slabe pa 1—2 gld.

Hasek od kuncev je tedaj znamenit; stroški za nje pa so gotovo majhni. Kunec se neizrečeno hitro plodi. Ena sama kunica zaplodi v enem letu po 30—60 mladih. Francozi kunce tudi izvažajo, posebno na Angleško. Črez pomorsko mesto Ostende se izvozi na leto 1,500.000 kuncev in po 30 milijonov kunčevih kožic, kar zopet veliko denarja v deželo spravlja. Mislimo, da kaj takega tudi Slovencem nebi škodovalo. Kar se zoper meso domačih zajcev ugovarja, to so le prazne kvante!

Dopisi.

Iz Zreč. (Zahvala č. g. Valjavcu iz reda Jezuitov). Od 7—12 t. m. bilo je v Zrečah ponovljenje sv. misijona po Janezu Valjave-u iz društva Jezusovega. Od začetka do konca se je verno ljudstvo v nepričakovano obilnem številu te pobožnosti udeleževalo. Cerkev je bila vedno natlačena.

Vtis te pobožnosti na srca poslušalcev se ne da popisati. Sme se reči, da je ponovljenje še več sadu obrodilo, kakor sv. misijon sam. Solznimi očmi so se torej ob koncu cekmeštri in župan z nekterimi odborniki v imenu cele fare in srenje prečastitemu g. misijonarju zahvalili za trud, ljubezen in dobroto, katero so bili Zrečanom skazali. — Čres 1400 duš je prejelo sv. obhajilo. Ponovljenje misijona ostane Zrečanom nepozabljivo.

Prepričali smo se pa tudi, da so misijoni našemu ljudstvu veliko bolj potrebni, kakor si kdo misliti more. Večje dobrote mimo misijona ali enake pobožnosti dušni pastir svoji čredi nakloniti ne more. In to ve tudi ljudstvo ceniti, ker skoraj ne ve, na kak način bi hvaležnost takemu dušnemu pastirju zamoglo pokazati.